

Mısır Takıları

Mısır Sanatı -Kuyumculuđu

Mezopotamya, Mısır, İndüs gibi büyük ırmakların suladığı verimli alüvyon ovalarında kurulan kültürlerde, tarım için gerekli su kanallarının açılması ve ham madde ihtiyaçlarının uzak bölgelerden temin edilmesi için gerekli olan toplumsal organizasyon, Bronz Çağı başlarında ilk büyük ölçekli siyasi yapıların kurulmasını gerektirdi.

Tanrı kabul edilen veya tanrının baş rahibi ve sözcüsü olan krallar, soylu yöneticiler, din adamları, tüccarlar, zanaatkarlar ve çiftçilerden oluşan toplumun sınırları belirginleşti ve böylece kalabalık nüfuslara sahip ilk şehir devletleri doğdu.

Toplumları tanrılar adına idare eden yöneticiler ve rahiplerin bir sonraki kuşaa hesap verme zorunluluğu ise yazının bulunmasına yol açtı. Mezopotamya ile Mısır böylece tarih çağlarına girdiler.

Ham maddeye bağımlılık nedeniyle maden işleme ustaları, kuyumcular ve mühür kazıyıcılar, büyük ölçüde saray ve tapınak atölyelerine bağılı olarak çalışmaya başladılar.

Binlerce yılın bilgi ve tecrübe birikimi ile hareket eden **Bronz Çağı** ustaları, basit aletlerine rağmen beceri ve başarılarını sürekli geliştirerek, metal işlemeciliğinde yeni yöntemler buldular.

Özellikle kuyumculukta, soy metallerin yarattığı ideal olanaklarla, çok detaylı küçük objelerin yapımı bu gelişimi hızlandırdı.

Mısır coğrafyasında yaşayan kalkolitik toplumlar, çölün sıcak kumlarının gömülen ölü bedeni doğal yolla mumyaladığını keşfettiklerinde, ölümler költü yaratılır. Mısır tarihi boyunca etkili ve önemli olan bu költ, ölen kişinin ikinci yaşamında kullanması gerekli olan eşya ve servetin de mezara konmasını gerektirir. Bu çağ inancını oluşturan, klanların bitki, hayvan veya doğa olayları biçimindeki totemleri, Mısır kuyumculuğunu figüratif ve doğal formlara yöneltir. Mezopotamya'nın geometrik formlarından tamamen farklı biçimler üreten kuyumcuların beceri ve yaratıcılıkları, devletin resmi ifadesi olan dinin kurallarıyla sınırlıdır. Bu durum, bütün Mısır tarihi boyunca, kalıplaşan bu kurallar içinde süregider. Sosyo-ekonomik nedenlerle, takıların biçim ve tekniklerinde ilerleme kaydedilmez ancak işçilik ve detayda mükemmellik arayışı sağlanır.

“Sülaleler öncesi dönemden başlayarak, steatit (talk mineralinin pekişik türü) gibi bazı taşların mavi sır ile kaplanması yaygınlık göstermiştir. Kullanımı çok yaygın olan altın, Mısır’ın güney ve güneydoğusunda bulunuyordu. Nadiren saf olan altın, açık sarı rengini içinde belli bir oranda bulunan gümüşten alıyordu. Gümüş altının tersine kolayca yıpranıp yok olduğundan, çok az gümüş takı bulunmuştur. Mısır’lıların tarihi boyunca en çok kullandıkları değerli metal altın olmuştur.”

Mısır mücevherleri form açısından çeşitlilik göstermektedir. Kaşbastılar ve çok çeşitli hükümdar taşları, kadınlar için taşlar, değişik kolyeler, ametist, gümüş, altın ya da fayanstın sıra sıra boncuklar, enli gerdanlıklar, birkaç sıra taş, fayans ya da madenden oluşan göğüs kolyeleri yapılmıştır.

- British Museum'da sergilenen, Mostagedda'daki bir mezarda bulunan Kalkolitik Çağ Mısır takısı. Yeşil sırla kaplanmış steatit boncuk dizilerinden oluşan takı, erkek cesedinin yanına uzatılmış durumda bulunmuş.

M.Ö. 4000'lere tarihleniyor.

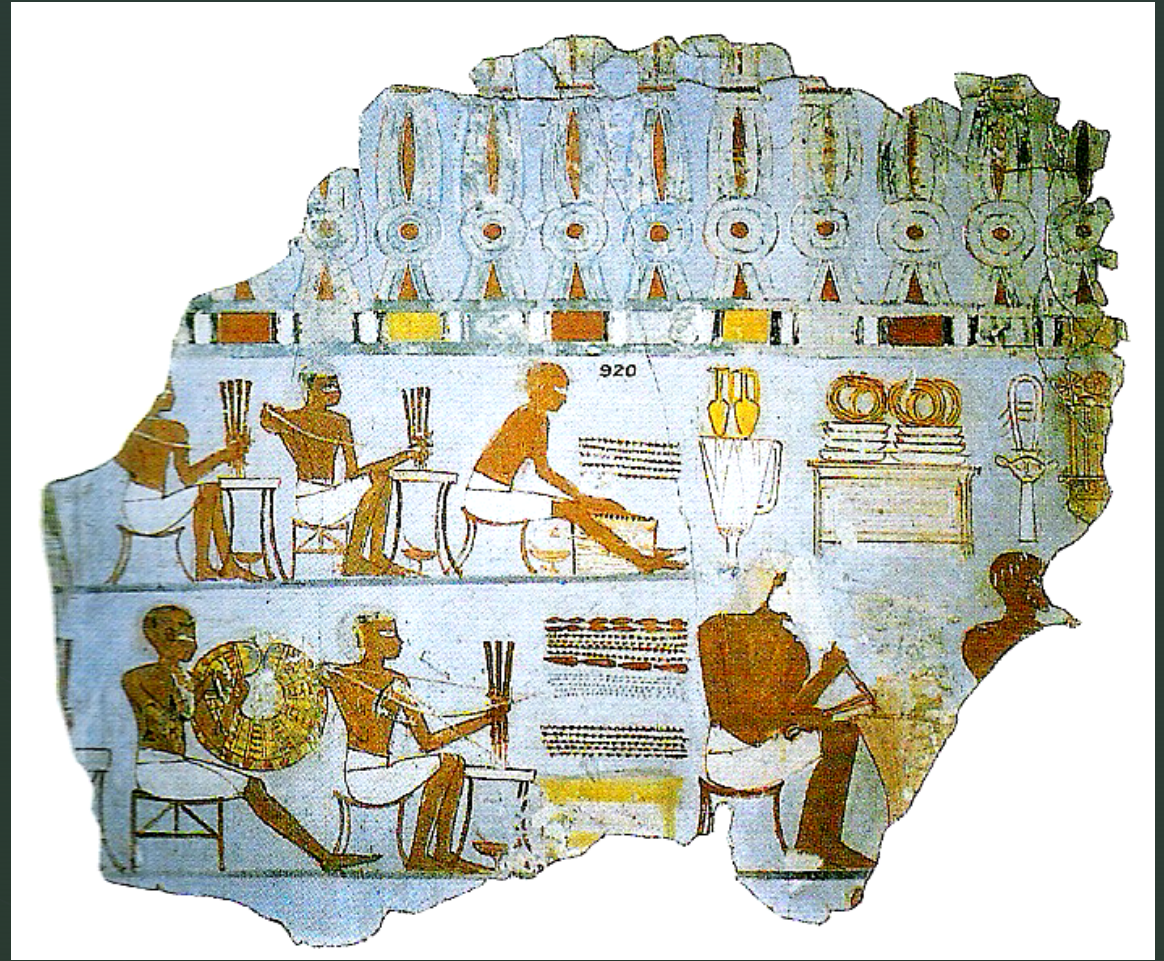

Güneş Tanrısı Horos'u simgeleyen, kanatlarını açmış şahin biçimli paktoralin önden görünüşü. Tüylere bölmeli süs taşı kakma tekniğiyle yerleştirilmiş; lapis lazuli, karneol ve mavi camla işlenmiş.

Güneş
Tanrısı
Horos'u
simgeleyen,
kanatlarını
açmış şahin
biçimli
paktoralin
arkadan
görünüşü.

Teb kentinden soyu Sobekhotep'in mezarından, M.Ö. 1420'lere tarihlenen duvar resmi detayı. Kuyumculuk çalışmaları ve süs taşı işlemeciliğini gösteren resimde, üst solda bulunan iki figür ile alt ortadaki figür, kemane matkap ve ayaklarının altında bulunan aşındırıcıları kullanarak süs taşı boncukları delerken gösterilmiş. Üst ortadaki figür, kumtaşı bloğu üzerinde boncukları cilalıyor, alt soldaki figür boncuklarla geniş bir göğüs takısı hazırlıyor,

alt sağdaki figür ise, üfleme borusuyla bir takıya kaynak yapıyor.

Eski Krallığın 4. sülale döneminden, Prens Rahotep ve karısı Nofret'in boyalı kireç taşı steli (M.Ö. 2660). Mezar odalarına konan ve ruhun kendi bedenini tanımasını amaçlayan bu tür stellerde portreler natüralist bir üslupla belirtilir.

Nofret'in çiçeklerle süslü diademi ve geniş yaka kolyesi, renkli tasarımıyla Mısır takı modasını sergiler.

Mısır kuyumculuğunun olağanüstü zenginliği ve inanılmaz niteliği, özellikle Tutankamon'un (İ.Ö.XIV.y.y.) Krallar Vadisi'nde bulunan görkemli mezar hazinesinde kendini gösterir. Dahşur, İllahun ve Lişt'te bulunan Orta Krallık Dönemine ait (yaklaşık İ.Ö. 1550 – 1710) prenseslerin mezarları da olağanüstü güzellikte mücevherleri barındırır. Teb'den de Yeni Krallık Döneminin (yaklaşık İ.Ö. 1550 – 1069) Kraliçesi Ahhotep ile Firavun III. Tutmosis'in üç eşinin göz alıcı takıları ele geçmiştir. Bilinen en eski takılar olan kemik, fildişi, deniz kabukları ya da hayvan pençeleri gibi doğal malzemeden yapılmış yüzük, bilezik, boncuk ve muskaların öyküsü, Sülaleler Öncesi Dönemden başlayarak mavi sırla kaplanmış steatitle süregelir.

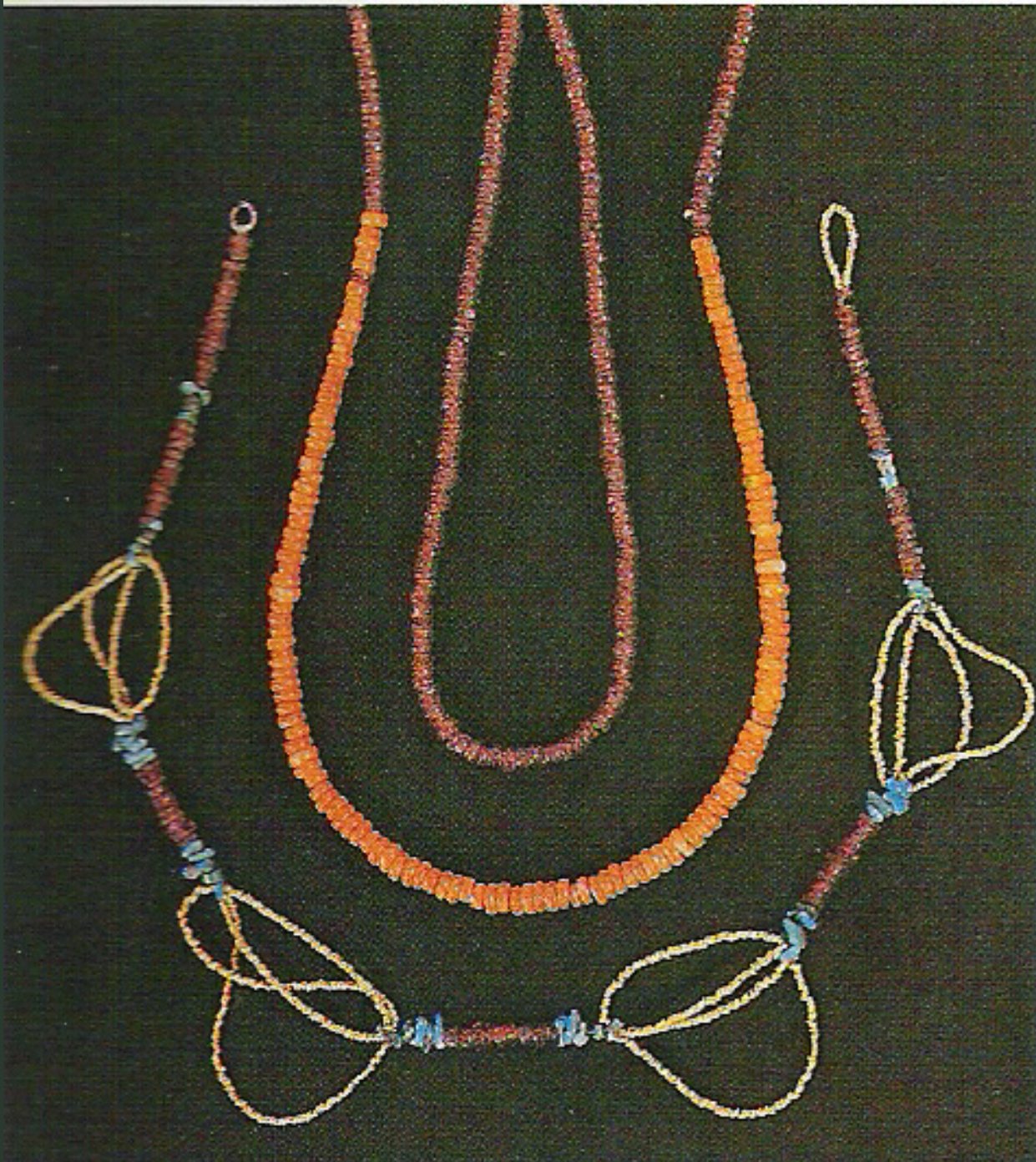
Yaygın bir kullanıma sahip olan altın, Güney ve Güneydoğu Mısır'da mevcuttu. İçinde önemli oranda gümüş bulunan altına da (elektron) Mısırlılar, özel bir maden gözüyle bakıyorlardı. Önceleri nadir bulunan gümüş, Yeni Krallık zamanında bol miktarda gelmeye başladı. Günümüze çok az miktarda kalan gümüşün nedeni, kolayca yıpranıp yok olmasıdır. Dördüncü Sülale'den Kraliçe Hetepheres'e ait ince taş işlemeli gümüş bilezikler, çok güzel takı örneklerini verir. O kadar değerli olmayan bakır ve tunç, ucuz yüzük ve bilezik yapımında kullanıldı. Mısır mücevherlerinin özgünlüğünü, değerli madenlerle değerli ve yarı değerli taşların bir arada kullanımı oluşturur. Büyük bölümü Mısır çevresindeki çöllerden elde edilen bu taşlar, kırmızı akik, turkuvaz; Afganistan'dan getirilen lapis lazuli, ametist, akik, feldispat, kırmızı ya da yeşil jasp ve obsidyendir. Bunlar daha çok kolye, muska, boncuk veya mine işlerinde kullanılmıştır. Renkli cam ise, mineli işlerde Yeni Krallık Döneminden itibaren geçerli olmuştur.

Yeni Krallık
dönemine,
yani M.Ö.
1400-1200
yıllarına
tarihlenen
altın ve
elektrum
Mısır
küpeleri.

Grifon, aslan figürleri ve bitkisel motiflerle bezeli, yüksekliği yedi santimetre olan altın bilezik, Louvre Müzesinde sergileniyor. Karakteristik bir Mısır kuyumculuk tekniğine sahip bu bilezikte; desen yuvalarına figür oluşturacak şekilde kesilmiş süs taşları yapıştırılmış. Taş kakmaların büyük bölümü aşınmış ya da düşmüş

Sülaleler öncesi döneme ait Mısır takıları M.Ö. 3200lere tarihleniyor. Alttaki alın bandı, Abidos nekropolündeki bir kadın mezarında bulunmuş. Hareketli ve çok renkli bir tasarımı olan alınlık, küçük altın boncuklar, turkuaz ve granatla düzenlenmiş. British Museum'da sergilenen ve M.Ö. 3100'lere tarihlenen diğer iki kolye ise, Faras'taki Nubian A grubu mezarlığı buluntularıdır. Orta kolye mercan ve karneol, en üstteki kolye karneol boncuklarla dizilmiştir.

**British
Museum'dan bir
grup altın Mısır
Takısı:**

1/A-1/B: Sinek
formlu altın
pandantifler

7: Teb yakınındaki
Krallar Vadisi
nekropolü, 56
numaralı
mezardan
çıkarılan yüzüğün
kaş kısmında
telkari tekniğiyle
işlenmiş kraliçe
Tausert'in
hiyeroglif kartuşu
yer alır.

British Museum'dan bir grup altın Mısır

Takısı:

6: M.Ö. 1380-
1350'lere tarihlenen,
döner taş tabakalı
yüzük.

4: Silindirik taşı lapis
lazuli taklidi lacivert
camdan yapılmış
masif altın yüzük.

M.Ö. 1409'a
tarihleniyor

3: Koyu mavi cam
üzerine mühür
oyulmuş döner yüzük

British Museum'dan bir grup altın Mısır Takısı:

2: M.Ö. 1500-1450'ye tarihlenen, 18. sülale döneminden müdür yüzükte, yeşil fayans skrabenin alt kısmına mühür oyulmuş. Taş halkaya dönebilecek şekilde takılmış.

5: 18. sülale firavunlarından Akhenaton'un yüzüğü. Oval taş kısmına tanrıça Muat'tan yardım dileyen Akhenaton figürü işlenmiş. Eski Krallık Döneminde elde edilen fayans, Mısır takılarının gözde taşı olan lapis lazulinin sahtesini üretmekte kullanılır.

Mısır takı formlarının en karakteristiklerinden biri göğüs takısıdır. Boynu ve omuzları yaka gibi saran takı; kırmızı, sarı, mavi ve yeşil sırlı fayanslarla hazırlanmış. Üst sıra meyve, orta sıra palmye yaprakları ve alt sıra lotus çiçeğinin taç yaprakları şeklinde işlenmiş. Bağlantı uçları lotus çiçeği formunda olan ve Amarna'daki bir mezardan çıkartılan takı, M.Ö. 1380-1350'ye tarihleniyor ve British Museum'da sergileniyor.

Louvre Müzesinde sergilenen, yeni krallık döneminden altın kolye. Ortadaki kilitten sarkan parçalardan dışta yer alanlarda balık, ortadakinde ise lotus çiçeği kullanılmış.

Kompozisyonda lotus çiçeğinin ortasında oturan Harpocrates figürü, yani doğan güneş simgesi işlenmiş bir çift menteşeli altın bilezik, 22. sülale döneminden. Lotus çiçekleri lapis lazuli kakmayla bezenmiş ve bileziğin yüzeyi yeşil mineyle kaplanmış. M.Ö. 490'a tarihlenen bilezikler, British Museum'da sergileniyor.

KAYNAKÇALAR

1-Patricia Rigault, “Louvre Müzesi Koleksiyonundan Eski Mısır Mücevherleri”, P Sanat, Kültür, Antika Dergisi, Sayı: 17, İstanbul, s.10. (2000).

2-TÜRE, Altan. Takının Öyküsü, Goldaş Kültür Yayınları IV, İstanbul, 2005.